

ЕТНОЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОЧИТАННЯ НАЗВ ВЕСІЛЬНОГО ДЕРЕВЦЯ (НА МАТЕРІАЛІ
УКРАЇНСЬКИХ СХІДНОСЛОБОЖАНСЬКИХ ГОВІРОК)

Статтю присвячено комплексному аналізу найменувань весільного деревця в українських східнословобожанських говірках. Здійснено спробу установити принципи й моделі культурної мотивації, закладеної в основу номінації ритуально важливого атрибута.

Народне весілля – один із яскравих зразків синкретизму слова та дії, реалій і символів, лексики й поетики. Тому обрядову мову доцільно досліджувати різноаспектно, із застосуванням як філологічних, так і етнографічних методів, характерних для етнолінгвістики – наукової галузі, що ставить і вирішує проблеми мови й етносу, мови й культури, мови й народного менталітету, мови й міфології [1: 399].

Серед усіх весільних найменувань зв'язок “мова – культура” найрельєфніше проступає в назвах атрибутів, більшість із яких має давню історію й пов'язана з язичницькими уявленнями слов'ян [2 – 7]. За нашими спостереженнями, для лексики, що відтворює аксесуарно-обстановочний шар весільної драми, в цілому характерна декоративна ідеалізація – піднесеність над повсякденною дійсністю в уявлюваний світ кращого.

Прикрашене деревце – обов'язковий атрибут слов'янських сімейно-шлюбних обрядів. Метою нашої розвідки є комплексний аналіз назв весільного деревця у східнословобожанських говірках. Фактичним матеріалом статті послужили давніші регіональні етнографічні записи, що містять відомості про весільний обряд, а також власні записи, зроблені під час тематичного обстеження українських говірок Луганщини у 1993-1997 рр. (список населених пунктів див.: [8: 87-88]).

Матеріал показує, що у східнословобожанському весіллі функціонують два деревця – молодого й молодої, і кожне з них є ритуально вагомим. Однозначно окреслити символіку цих реалій і встановити мотиваційні ланцюжки в їх назвотворенні важко, оскільки майже в кожному населеному пункті існують свої традиції та звичаї, з ними пов'язані. Але, незважаючи на відмінності, можна виділити й деякі закономірності у виголошенні й обрядовому використанні атрибутів, у способах їх номінації.

Весільне деревце у вигляді прикрашеної гілки дерева, що виготовляють у молодого, позначене в говірках номенами: ¹(*з*)*и*(*у*^е, *і*)*л*^(*л*)*це*(*а*), *в*^(*в*)*с*^(*с*)*і*^(*і*)*л*^(*л*)*не* *г*^(*г*)*і*^(*і*)*л*^(*л*)*це*, ²*г*^(*г*)*і*^(*і*)*лка*, ~ *у*^(*у*)*р*^(*р*)*а*^(*а*)*ж*^(*ж*)*е*^(*е*)*на*, ³*г*^(*г*)*і*^(*і*)*лоч*^(*л*)*ка*, ⁴*с*^(*с*)*ос*^(*о*)*на*, ⁵*й*^(*й*)*ол*^(*о*)*ка*, ⁶*й*^(*й*)*ол*^(*о*)*ч*^(*ч*)*ка*, ⁷*д*^(*д*)*е*^(*е*)*р*^(*р*)*е*^(*е*)*у*^(*у*)*це*, ~ *у*^(*у*)*р*^(*р*)*а*^(*а*)*ж*^(*ж*)*е*^(*е*)*не*, ⁸*р*^(*р*)*і*^(*і*)*з*^(*з*)*ка*, ⁹*р*^(*р*)*і*^(*і*)*з*^(*з*)*ок*, ¹⁰*р*^(*р*)*і*^(*і*)*з*^(*з*)*оч*^(*ч*)*ка*, ¹¹*р*^(*р*)*а*^(*а*)*с*^(*с*)*не*, ¹²*с*^(*с*)*в*^(*в*)*д*^(*д*)*ч*^(*ч*)*она* *в*^(*в*)*р*^(*р*)*ба*, ¹³*с*^(*с*)*тор*^(*т*)*ож*^(*ж*)^т, ¹⁴*с*^(*с*)*тор*^(*т*)*ож*^(*ж*)*ок*, ¹⁵*т*^(*т*)*е*^(*е*)*р*^(*р*)*е*^(*е*)*м*^(*м*)*ок*, ¹⁶*р*^(*р*)*о*^(*о*)*г*^(*г*)*ач*, ¹⁷*м*^(*м*)*е*^(*е*)*ч*, ¹⁸*ф*^(*ф*)*і*^(*і*)*кус*; його різновид у вигляді окремих прикрашених гілочок (що, очевидно, з'явився для зручності обрядового використання) має назви: ¹⁹*л*^(*л*)*і*^(*і*)*с*, ²⁰*п*^(*п*)*ал*^(*а*)*и*^(*и*)*ч*^(*ч*)*ки* *с*^(*с*)*к*^(*к*)*і*^(*і*)*ст*^(*т*)*ом* (див. карту). Давнє джерело [9] фіксує такі його назви: *гильце* [91, 106, 127, 623, 631, 745, 840, 842], *рясне* [218], *сторож*^т [13], *теремок*^т [963].

Весільне деревце молодого позначають лексеми: *д*^(*д*)*е*^(*е*)*р*^(*р*)*е*^(*е*)*у*^(*у*)*це* (п. 20), ²¹*г*^(*г*)*і*^(*і*)*лка* (п. 48), ²²*г*^(*г*)*і*^(*і*)*лоч*^(*л*)*ка* (п. 84), *к*^(*к*)*а*^(*а*)*л*^(*л*)*ина* (п. 34), ²³*р*^(*р*)*і*^(*і*)*з*^(*з*)*ка* (п. 1, 2, 14), *к*^(*к*)*в*^(*в*)*і*^(*і*)*тка* (п. 46); трансформований атрибут молодої у вигляді окремих гілочок із прикрасами має назви: *р*^(*р*)*і*^(*і*)*з*^(*з*)*ки* (п. 8, 9, 13, 17, 20, 51, 55, 57, 63), ²⁴*р*^(*р*)*і*^(*і*)*з*^(*з*)*оч*^(*ч*)*ки* (п. 55), ²⁵*д*^(*д*)*уб*^(*б*)*ч*^(*ч*)*и*^(*и*)*е*^(*е*)*ки* (п. 1), *п*^(*п*)*ал*^(*а*)*ки* *н*^(*н*)*а*^(*а*)*р*^(*р*)*а*^(*а*)*ж*^(*ж*)*е*^(*е*)*н*^(*н*)*і* (п. 25), *к*^(*к*)*в*^(*в*)*і*^(*і*)*точ*^(*ч*)*ки* *н*^(*н*)*а*^(*а*)*п*^(*п*)*ал*^(*а*)*и*^(*и*)*ч*^(*ч*)*ка*^х (п. 25), *в*^(*в*)*у*^(*у*)*точ*^(*ч*)*ки* *н*^(*н*)*а*^(*а*)*п*^(*п*)*ал*^(*а*)*и*^(*и*)*ч*^(*ч*)*ка*^х (п. 6), *п*^(*п*)*ал*^(*а*)*и*^(*и*)*ч*^(*ч*)*ки* *з* *ж*^(*ж*)*а*^(*а*)*у*^(*у*)*р*^(*р*)*і*^(*і*)*но*^(*о*)*ч*^(*ч*)*ка*^{ми} (п. 15), *п*^(*п*)*ал*^(*а*)*и*^(*и*)*ч*^(*ч*)*ки* *з* *в*^(*в*)*у*^(*у*)*т*^(*т*)*ат*^(*а*)*ка*^{ми} (п. 15, 52), *в*^(*в*)*у*^(*у*)*т*^(*т*)*ата* (п. 11, 12, 51), *в*^(*в*)*у*^(*у*)*т*^(*т*)*ат*^(*а*)*ка* (п. 5), *в*^(*в*)*у*^(*у*)*т*^(*т*)*е*^(*е*)*н*^(*н*)*ата* (п. 12, 17).

Спільні чи структурно близькі з наведеними лексемами відзначено в інших діалектах. Так, широкий східнослов'янський контекст мають назви весільного деревця: *йолка* [10: 426, 569; 11: 229; 12: 12], *(з)ильце* [13], *квітка* [11: 229; 14: 464; 15: 105; 16: 104; 17: 87], *теремок* [12: 12; 18: 63]; рідше фіксують найменування: *деревице* [10: 313, 317; 18: 63; 19: 57; 20: 103], *різка* [10: 255; 14: 464; 18: 63], *сосонка* [18: 63] – у південно-західних діалектах, *калінка* [12: 12] – у російських. Наявність у болгарських говірках назв цього атрибута *кумово дърво*, *ела*, *дъб* [id.], у польських – *rózga* [id.], а в чеських – *rosolka* [id.; 21: 189] дозволяє кваліфікувати утворення *д*^(*д*)*е*^(*е*)*р*^(*р*)*е*^(*е*)*у*^(*у*)*це*, *йолка* (і варіанти), *д*^(*д*)*уб*^(*б*)*ч*^(*ч*)*и*^(*и*)*е*^(*е*)*ки*, *р*^(*р*)*а*^(*а*)*с*^(*с*)*не* як спільнослов'янські (про гомогенність похідних від *рос-* (← *rys*) та *р*^(*р*)*а*^(*а*)*с*^(*с*)*не* (← *res*) див.: [21: 178-179]). Спільну з *л*^(*л*)*і*^(*і*)*с* природу мають лексичні одиниці *роща*, *сад*, *бор*, засвідчені в російській і болгарській діалектних мовах [12: 12].

Досить часта фіксація лексеми ²⁶*г*^(*г*)*і*^(*і*)*лка* (й подібних) дає підстави для висновку про те, що найпоширеніша в регіоні (і, очевидно, найдавніша) спеціальна назва атрибута молодого з численними фонетико-акцентуаційними модифікаціями походить саме від неї (такої ж точки зору дотримуються автори ЕСУМу [22 / I: 514]). Відзначимо, що О.В.Гура українські назви *гильце*, *вильце*, *ильце* (з протетичними приголосними або без них) пов'язує з **jedl* ‘ялина’ [13: 199] або ж бачить у них результат контамінації рядів лексем із коренями *ел(ь)-*, *гиль-*, а, можливо, й *ви-* [12: 13]. Білоруські етимологи [23 / II: 140-141] виводять *вильце* ‘тс.’ із **vidlo* й припускають можливість його походження з *гильце*. П.Ф.Романюк розцінює зв'язок *вильце* з **vidlo* як більш пріоритетний [24: 69]. На наш погляд, лексема *(г')илце* може бути генетично зумовлена як **jedl*, так і **vidlo*, оскільки матеріалом для виготовлення атрибута найчастіше служить хвойне дерево, а процес його виготовлення в окремих говірках має назву *за(по-)ви^лвати*, але безсумнівно, що сучасна лексема зазнала демотивації. Лінгвістичні дані переконують у тому, що лексеми *д*^(*д*)*уб*^(*б*)*ч*^(*ч*)*и*^(*и*)*е*^(*е*)*ки* (← *дуб*), *р*^(*р*)*а*^(*а*)*с*^(*с*)*не* (← *р*^(*р*)*а*^(*а*)*с*^(*с*)*не*) також є генетично давніми; відомо, що в праслов'янській мові етимони цих слів виявляли зв'язок відповідно з семами: ‘будь-яке дерево’, ‘розмноження, родючість’ [21: 128, 179; 25: 47].

Важливу символічну роль відіграє вибір породи дерева для гільця молодого. Найчастіше для його виготовлення вирубують гілку або крилатий вершок сосни чи вишні, зрідка – *кле́нка ч'и бе́ре́стка де́ре́вину* (п. 52) або *г'ілку ве́рби* (п. 14, 38). Лексеми *'сосна*, *'йолка*, *'йолоч'ка* мотивовані саме назвами породи дерева (лише у п. 45 *'йолка* позначає реалію, виготовлену з вишні). Спостереження показують, що вибір породи дерева великою мірою зумовлений природними факторами: хвойні дерева використовують у тих селах, де вони зростають. Щоправда, один із інформаторів зауважує, що *г'ілка́ це з йа́линок ро́били ба́гат'ї / а б'їд'н'ї з ви́шн'ї* (п. 94). Вважаємо, що в цьому випадку першість належить хвойному як вічнозеленому дереву, оскільки воно символізує в народі вічність життя і міцність шлюбу [18: 57]. За умов відсутності вічнозеленої рослини влітку беруть гілку з зеленими листочками; якщо ж обряд відбувається восени чи взимку, то листя на ньому імітують паперові прикраси. Думаємо, символікою вічного життя можна пояснити і той факт, що для виготовлення атрибута використовують верхню частину дерева – найактивнішу зону його росту. Досить часто весільне деревце молодого є настільки високим, що, встановлене в коровай, досягає стелі: *г'ілка ве́лика-ве́лика / йак с'їли мо́лод'ї / йїх не́ видно* (п. 16); *йдо́го до с'тел'ї при́у́йазували / шоб не́ шат'нуло́с'а // заб'їут' зв'їздок і при́у́йажут'* (п. 32); про це йдеться у весільній пісні:

*Пове́л'їла ма́ти г'ілка́ це заві́вати /
за́йїе́мо ми са́ми по́п'їд не́бе́ са́ми* (п. 92).

Дослідники весільної обрядовості майже одностайні в тому, що цей атрибут первісно символізував світове дерево, “дерево життя”, продукуючу силу природи [2: 178; 26: 357; 27: 247, 253-254; 28: 36 і далі]. Тому назви *де́ре́в'їце*, *~ у́р'аже́не*, ймовірно, зберігають вихідну форму.

Закономірно постає питання: чому на другому місці після сосни чи ялинки стоїть вишня як матеріал для виготовлення атрибута? На нашу думку, відповідь полягає в тому, що вишня має широко розгалужену крону. В обрядовому фольклорі слово *вишня* супроводжується епітетом *пы́шна* [9: 135]; нами зафіксовано словосполучення *'ви́шн'а куч'е́р'ава* (п. 77), *'ви́шн'а г'ілка́ч'асте́нка* (п. 60). Припускаємо, що мотивом вторинної номінації *р'ас'не* ‘весільне деревце молодого з вишні’ сьогодні служить саме зовнішня ознака матеріалу. Відомо, що вишня також є щедро плодоносним деревом. Відштовхуючись від тези про те, що весільне деревце уособлює дерево життя, і враховуючи останні зауваження, можна зрозуміти й те, чому прообраз співвіднесений із загальною моделлю шлюбних стосунків, ширше – зі спадкоємністю поколінь, генеалогією роду [29/I: 400].

У багатьох населених пунктах деревце молодого прикрашають яблуками, горіхами, цукерками. Етнографи відзначають, що яблуко є символом початку, плодючості, безсмертя [26: 357; 30: 144; 31: 11], добра, достатку і щастя [18: 64]. Недаремно весільне деревце вставляють у коровай, а його гілочки позолочують і прикрашають злаками або обмотують тістом і запікають у печі. Інформатори коментують: *во́но бу́ло с'к'їсто́м / х'л'е́бом-со́л'у / шоб'н' х'л'їб р'їс так / йак на г'ілка́ц'ї / р'їс-коло́сиу́с'а / і шоб у'с'ї бу́ли не́го́лод'н'ї / ... ста́ралис'а / шоб у них са́ме лу́ч'е г'ілка́ це бу́ло* (п. 34).

У деяких говірках зафіксовано назви інших прикрас на деревці молодого: *м'їс'ац' – к'в'їти здо́ров'ї з бо́маги / шо роскри́вайу́ц'а* (п. 34) і *крестики зь василько́в'ї* [9: 630], мотивовані їх формою. Зовнішні ознаки цих прикрас виявляють глибинні корені: Місяць (і.-е. **mēn-s*) є чоловічим началом, що в давньому міфологічному сюжеті вступає у шлюбні стосунки з Сонцем – жіночим началом [29/I: 529]; образ хреста в міфопоетичних і релігійних системах є одним із найпоширеніших символів вищих сакральних цінностей [29/II: 12].

Покажемо у символічному плані є обрядове використання атрибута. Повсюдно на Східній Слобожанщині молодий, їдучи за мододою, брав із собою весільне деревце, а у п. 7, 42, 59, 100, 102 його ніс боярин попереду весільного поїзда, що цілком асоціюється з походом військової дружини князя. Тому ми не можемо абсолютно погодитися з М.Ф.Сумцовим, який категорично відкидає думку Х.Ящуржинського про те, що весільне деревце зображувало особливу корогву, під якою збиралася дружина зі своїм молодим предводителем із метою викрадення його подруги життя [32: 76], і вважає, що між “*вільцем*” і корогвою немає нічого спільного [2: 177]. На наш погляд, інтерпретація Х.Ящуржинського лише переконує в тому, що з часом символіка обрядових атрибутів може зазнавати відчутних змін.

Повертаючись разом із молодою до дому молодого, поїжджани традиційно беруть із собою і весільне деревце – *на ха́рошу жи́с'т'* (п. 20). Під час обдаровування молодих усім весільним гостям разом із короваєм роздають гілочки з деревця, що є відповідним дарунком і своєрідним побажанням щастя. У п. 14 їх переломлюють навпіл і дають людям, які спостерігають за весіллям, стоячи в сінях, за порогом; у п. 74 при розподілі короваю галузки з гільця молодого віддають дітям, у п. 101 – жінкам, *шоб му́жик не́ тїу́*; а у п. 39 гості знімають з нього паперові прикраси у вигляді квітів на *л'їкарство / от хво́роби*. Такі приклади дають підстави говорити про облогову функцію атрибута молодого. Аргументом такого висновку може бути двослівна назва *с'в'а'ч'она ве́р'ба*, дублетна до *г'ілка́це*. Мотивована вона власною формою слова, а також роллю освяченої в церкві верби – захистити молодих та їхніх гостей від злих сил. Білексема імплікує ще один аспект вихідної реалії – служити побажанням молодим численного потомства, оскільки “верба може розвинути понад 700 гілок” [33: 70].

Привертають увагу регіоналізми *с'торож'а*, *сторо́жок*. Ці назви також переконують у тому, що, персоніфіковане, весільне деревце молодого *сторожить*, оберігає молодих від нещастя. Носії говірок інтуїтивно відчують олюднення атрибута: у висловлюванні *ї мо́лодого р'їзок п'їт с'тел'у / а си́дїт' на сто́л'ї* (п. 1) вжито дієслово, що, як правило, виражає статичну ознаку особи, а не предмета.

Таким чином, деревце молодого у східнослов'янському весіллі виявляє символіку шлюбних відносин, спадкоємності поколінь, служить побажанням молодим добра, достатку, щастя, потомства, виконує берегову функцію.

Весільне деревце молоді виконує інші обрядові функції. Воно є обов'язковим атрибутом кульмінаційного етапу передшлюбних дійств – дівич-вечора, тому, як і сам обряд, символізує розлуку дівчини-нареченої з рідною домівкою, подругами, її перехід до іншого соціуму. Ми згідні з ученими, які вважають, що гільце є знаком прощання молодих із дівуванням та парубкуванням [18: 64] і дає молодим право на одруження, є символом статевої мужності, прощання з молодістю [31: 11], самого дівочтва [34: 183], з одним застереженням, що мова йде про гільце молоді.

Аналогічна обрядова семантика прикрас із тіста на весільному деревці молоді, відбитих у найменуваннях: *пали^еч[']ки з жаўр[']ноч[']ками, пали^еч[']ки з ву[']т[']атками* й подібних (докладніше про символіку цих прикрас див.: [8: 84]).

Дівчата прикрашають деревце також паперовими квітами, червоною заплоччю, калиною (у п. 34 функцію дерева виконує гілка калини, на що вказує первинний номен *ка[']лина*), які в народній уяві символізують розквіт і заміжжя. Емоційний вислів *ц[']в[']іте / не['] наді[']виц[']:а!* (п. 26), а також вторинна назва *к[']в[']ітка*, мотивована зовнішньою ознакою атрибута молоді, уможливають прийняття тези про те, що він є образним утіленням краси, молодості й цноти [35: 67].

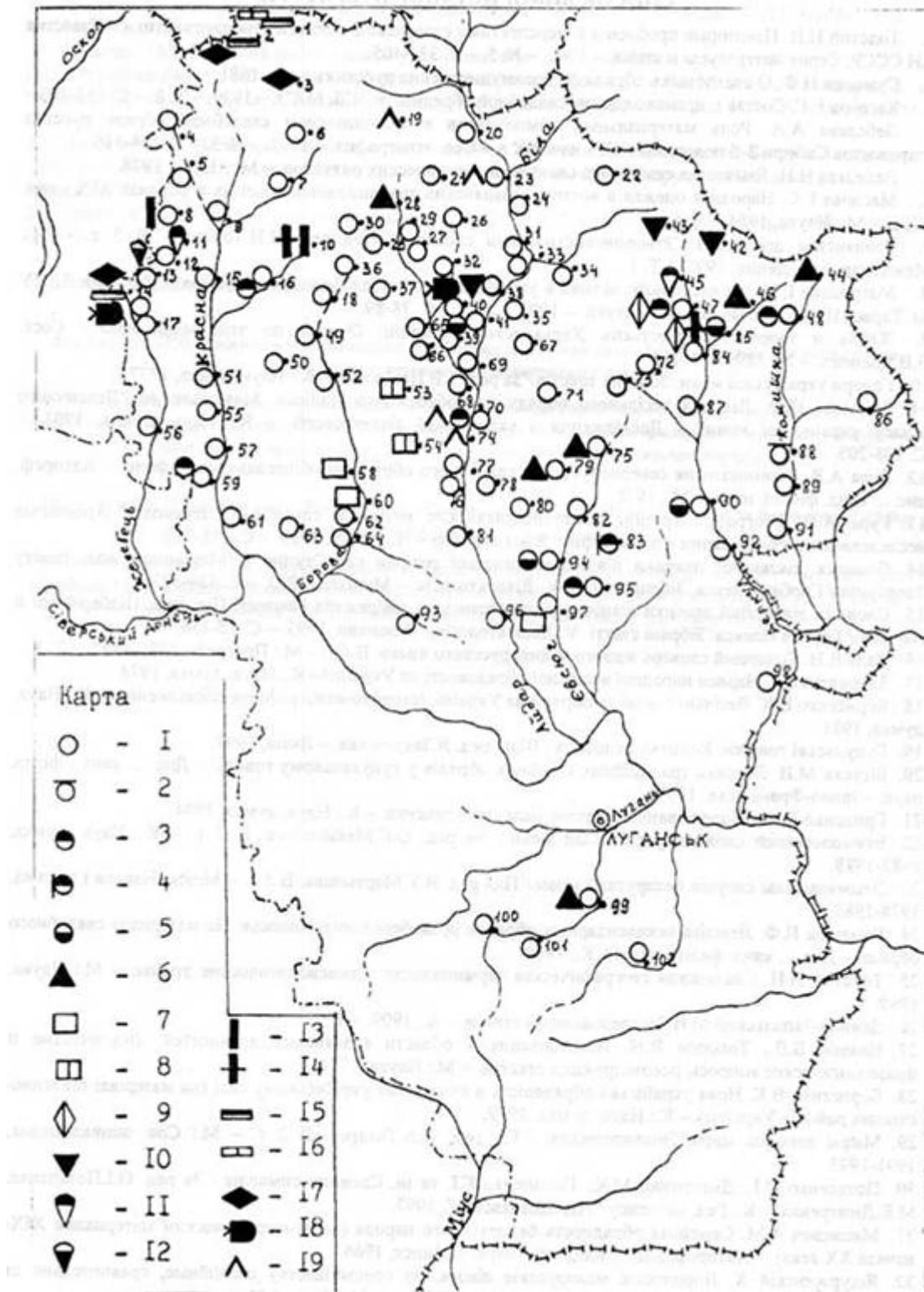
В етнографічному описі обряду є епізод завершення процесу прикрашання гільця молоді: молодий бере “васильків”, три колоса жита, пучок калини й прив'язує цей букет до верхньої гілки; такий самий букет складає молода й прив'язує його поруч [9: 127]. П.І.Литвинова-Бартош окреслює подібну прикрасу в чернігівському весіллі символікою союзу молодих [36: 86].

У багатьох обстежених населених пунктах весільне деревце молоді розбирають дівчата-дружки після обряду покривання, намагаючись першими відломити верхню гілочку: *с[']н[']ішили['] / першою / це озна[']ч[']ало['] / першою['] / вийти['] / зам[']іж[']”* (п. 20). У деяких селах його виносять з дому, бо *моло[']да ўже не['] д[']іўч[']и[']на* (п. 48). Такі пояснення зумовлені ритуальним призначенням весільного дерева молоді, а дії з ним є закономірними. Обрядові реалії дають привід погодитися з Н.І.Здоровогою, яка вбачає у весільному деревці пережитки тотемних вірувань та ініціацій [17: 87]. Якщо виходити з того, що ініціація (у нашому випадку – покривання молоді) осмислюється як смерть і нове народження [29 / I: 544], то можна припустити, що атрибут молоді є образом дівчини-нареченої, яку “знищують” як таку для того, щоб вона народилася в новому, вищому статусі. Той факт, що деревце молоді, як правило, менше за розміром від дерева молодого, є, на наш погляд, відгомном епохи патріархату.

Отже, описуваний атрибут молоді є втіленням краси, молодості, самої дівчини-нареченої, служить знаком її прощання з дівуванням і переходу в інший соціальний статус.

Як бачимо, відмінна символіка весільного дерева молодого й молоді засвідчує актуалізацію в цих атрибутах різних вихідних реалій. Оскільки історична та етнографічна література не визначає хронології появи кожного з них, припускаємо, що більш давнім є весільне деревце молодого; аналогічний предмет молоді може брати свій початок із часів виникнення обрядів ініціацій у наших предків. Але те, що обидва вони пов'язані з давнім культом дерев [37: 200; 38: 20], є незаперечним.

Сутність викладеного дає підстави твердити, що комплексний аналіз діалектного матеріалу не тільки служить надійним джерелом для висновків про символіку важливих обрядових атрибутів, а й уможливає екскурс у дохристиянські часи, проливає світло на світоглядні уявлення наших предків.

Коментар до карти (знак * укаже на фіксацію відповідного мовного явища в давньому регіональному джерелі [9]): 1. *г'іл'це*, **гильце* (у п. 22, 33, 40 – *г'іл'це*, в пп. 6, 15-17, 21, 23, 25, 27, 29, 31-33, 35, 38, 49-51, 56, 59, 62, 67, 82, 89, 90, 91, 95 – *г'іл'це*, у п. 99-102 – *іл'це*, у п. 41, 71, 81 – *гил'це*, у п. 57 – *гил'це*, у п. 49, 90 – *гил'це*, у п. 70 – *г'іл'ца*); 2. *ве^лс'іл'не г'іл'це*; 3. *г'іл'ка*; 4. ~ *ў'раже^нна*; 5. *г'іл'оч'ка*; 6. *р'ас'не*, **рясне*; 7. *с'торож^м*, **сторожь*; 8. *сторожок*; 9. *те^ре^мок*, **теремокь*; 10. *сосна*; 11. *йолка*; 12. *йолоч'ка*; 13. *де^ре^вце*; 14. ~ *ў'раже^нне*; 15. *р'із'ка*; 16. *р'із'ок*; 17. *ліс*; 18. *с'в'а'ч'она ве^рба*; 19. Поодинокі назви: *палич'ки* *с'к'істом* (п. 19), *рогач'* (п. 74), *ф'ікус* (п. 70), *м'еч'* (п. 23).

1. Толстой Н.И. Некоторые проблемы и перспективы славянской и общей этнолингвистики // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – 1982. – № 5. – С. 397-405.
2. Сумцовъ Н.Ф. О свадебныхъ обрядахъ, преимущественно русскихъ. – Х., 1881.
3. Кагаров Е.Г. Состав и происхождение свадебной обрядности // Сб. МАЭ. – 1929. – Т. 8. – С. 152-195.
4. Лебедева А.А. Роль материальных компонентов в традиционном свадебном обряде русских старожилов Сибири 2-й половины XIX - нач. XX в. // Сов. этнография. – 1977. – № 3. – С. 104-116.
5. Велецкая Н.Н. Языческая символика славянских архаических ритуалов. – М.: Наука, 1978.
6. Маслова Г.С. Народная одежда в восточнославянских традиционных обычаях и обрядах XIX - нач. XX в. – М.: Наука, 1984.
7. Славянские древности: Этнолингвистический словарь / Под ред. Н.И.Толстого. В 5 т. – М.: Междунар. отношения, 1995. – Т. 1.
8. Магрицька І. Назви весільного печива в українських східнослов'янських говірках // Вісник ЛДПУ ім. Тараса Шевченка. Філологічні науки. – 1999. – № 5. – С. 78-89.
9. Жизнь и творчество крестьян Харьковской губернии: Очерки по этнографии края / Сост. В.В.Ивановъ. – Х., 1899. – Т. I.
10. Говори української мови: Збірник текстів / За ред. Т.В.Назарової. – К.: Наук. думка, 1977.
11. Романюк П.Ф. Лексика весільного обряду правобережного Полісся: Матеріали до “Лексичного атласу української мови” // Дослідження з української діалектології. – К.: Наук. думка, 1991. – С. 198-205.
12. Гура А.В. Терминология севернорусского свадебного обряда на общеславянском фоне. – Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М., 1978.
13. Гура А.В. География группы восточнославянских названий свадебного дерева // Ареальные исследования в языкознании и этнографии: Язык и этнос. – Л.: Наука, 1983. – С. 198-203.
14. Словник діалектної лексики південноволинської говірки сіл Ступно й Мощаниця, кол. повіту Здовбунів // Горбач Олекса. Зібрані статті. V. Діалектологія. – Мюнхен, 1993. – С. 434-523.
15. Словник діалектної лексики північнонаддністрянської говірки сіл Романів, Підсонів, Підберезівці й Лагодів // Горбач Олекса. Зібрані статті. V. Діалектологія. – Мюнхен, 1993. – С. 75-156.
16. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. – М.: Прогресс, 1986-1987. – Т. 1.
17. Здоровега Н.І. Нариси народної весільної обрядовості на Україні. – К.: Наук. думка, 1974.
18. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні: Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наук. думка, 1988.
19. Гуцульські говірки: Короткий словник / Відп. ред. Я.Закревська. – Львів, 1997.
20. Бігусяк М.И. Лексика традиційних сімейних обрядів у гуцульському говорі. – Дис. ... канд. филол. наук. – Івано-Франківськ, 1997.
21. Гриценко П.Ю. Моделювання системи діалектної лексики. – К.: Наук. думка, 1984.
22. Етимологічний словник української мови / За ред. О.С.Мельничука. В 7 т. – К.: Наук. думка, 1982-1988.
23. Этымалагічны слоўнік беларускай мовы / Пад рэд. В.У.Мартынава. В 5 т. – Мінск: Навука і тэхніка, 1978-1989.
24. Романюк П.Ф. Лексика некалендарних обрядов правобережного Полісся: На матеріалі свадебного обряду. – Дис. ... канд. филол. наук. – К., 1984.
25. Толстой Н.И. Славянская географическая терминология: Семасиологические этюды. – М.: Наука, 1969.
26. Довнар-Запольский М.В. Исследования и статьи. – К., 1909. – Т. I.
27. Иванов В.В., Топоров В.Н. Исследования в области славянских древностей: Лексические и фразеологические вопросы реконструкции текстов. – М.: Наука, 1974.
28. Борисенко В.К. Нова українська обрядовість в сучасному українському селі (на матеріалі південно-східних районів України). – К.: Наук. думка, 1979.
29. Мифы народов мира. Энциклопедия: / Гл. ред. С.А.Токарев. В 2 т. – М.: Сов. энциклопедия, 1991-1992.
30. Потапенко О.І., Дмитренко М.К., Потапенко Г.І. та ін. Словник символів / За ред. О.І.Потапенка, М.К.Дмитренка. – К.: Ред. часопису “Народознавство”, 1997.
31. Мицкевич А.М. Семейная обрядность белорусского народа (по этнографическим материалам XIX- начала XX века). – Автореф. дис. ... канд. ист. наук. – Минск, 1966.
32. Ящуржинский Х. Лирические малорусские песни, по преимуществу свадебные, сравнительно с великорусскими // Русской филол. вестникъ. – 1880. – Т. III. – С. 36-85.
33. Дяченко Л.М. Фольклорна символика як засіб відображення національного світобачення // Мовознавство. – 1997. – № 2-3. – С. 67-71.
34. Шаповалова Г.Г. Культ дерева в русском свадебном обряде и свадебной лирике // Фольклор и этнография: У этнографических истоков фольклорных сюжетов и образов. – Л.: Наука, 1984. – С. 180-186.
35. Кравець О.М. Сімейний побут і звичаї українського народу. – К.: Наук. думка, 1966.
36. Литвинова-Бартош П. Весільні обряди і звичаї у с. Землянці, в Чернігівщині // Матеріали до українсько-руської етнології: Видання етнографічної комісії / За ред. Хв. Вовка. – Т. III. – Львів, 1900. – С. 70-173.

37. Пашкова Г.Т. Некоторые особенности свадебной обрядности украинцев и белорусов Полесья // Этногенез белорусов: Тез. докл. на конф. по проблеме “Этногенез белорусов” (3-6 декабря 1973 г.). – Минск, 1973. – С. 199-203.
38. Правдюк О.А. Народне весілля на Україні // Весілля: У 2-х кн. – К.: Наук. думка, 1970. – Кн. I. – С. 9-59.

Матеріал надійшов до редакції 21.10.99.

Магрицкая И.В. Этнолингвистическое прочтение названий свадебного дерева (на материале украинских восточнословенских говоров)

Статья посвящена комплексному анализу названий свадебного дерева в украинских восточнословенских говорах. Предпринята попытка установить принципы и модели культурной мотивации, лежащие в основе номинации ритуально важного атрибута.

Magrytska I.V. Ethnolinguistic Perusal of the Denominations of the Wedding-tree (on the material of the Ukrainian East-Sloboda local dialects)

The article is devoted to the complex analysis of the denominations of the wedding-tree in the Ukrainian East-Sloboda local dialects. The author makes an attempt to establish certain principles and patterns of cultural motivation which form the basis of nomination of that ritually important attribute.